

ФОНЕТИКА. ОНОМАСТИКА

УДК 811.161: 81'342

Ірина Савченко

СКЛАДНІ ВИПАДКИ КОМБІНАТОРНИХ ЗМІН ПРИГОЛОСНИХ У ПОТОЦІ МОВЛЕННЯ

У статті висвітлено складні випадки комбінування фонетичних явищ у мовленнєвому потоці, з'ясовано природу накладання звукових одиниць при їхній вимові, описано причиново-наслідковий характер звукових взаємовпливів. Виявлено, що в результаті коартикуляції суміжні звуки змінюють свої якісні та кількісні характеристики, тому одне фонетичне явище може стати причиною появи іншого: акомодация породжує асиміляцію, асимілятивна зміна – консонантне подовження чи стягнення, спрощення в групах приголосних – асимілятивні процеси або подовження приголосних тощо. Засвідчено також складні випадки подвійних уподібнень та потрійних взаємовпливів: акомодация – асиміляція – асиміляція, асиміляція – асиміляція – консонантне стягнення тощо. Проаналізовано окремі випадки розбіжностей у фонетичному відтворенні слів із складними випадками комбінаторних змін у потоці мовлення в сучасних орфоепічних словниках.

Ключові слова: фонетичне явище, звукові варіанти, комбінаторна зміна, комбінування фонетичних явищ, подвійні комбінування звуків, потрійні комбінування звуків, акомодация, асиміляція, чисті типи асиміляції, змішані типи асиміляції, повна асиміляція, консонантне подовження, консонантне спрощення, стягнення приголосних, коартикуляція, причиново-наслідкові відношення.

У потоці мовлення суміжні звуки рідко функціонують ізольовано. Всередині слова, а часто й на межі слів артикуляція звукових одиниць певним чином видозмінюється: рекурсія попереднього звука та екскурсія наступного звука взаємодіють, якісно чи й кількісно впливаючи одна на одну. У результаті цих коартикуляційних змін окремі фонемні та фонемосполучення виявляються у своїх алофонах (звукових варіантах), зумовлених позицією в слові (позиційні звукові варіанти) та звуковим оточенням (комбінаторні варіанти), що й визначає **постановку проблеми**. **Аналізуючи останні дослідження і публікації**, зазначимо, що ці питання детально висвітлено в наукових розвідках Н. І. Тоцької [8]. Природу фонетичних явищ не лише якісного характеру (акомодация, асиміляція, дисиміляція), але й кількісного (консонантне спрощення,

подовження та стягнення) описано В. В. Бондаренко [1, с. 194–212]. В. М. Брахнов на основі експериментальних даних різнобічно висвітлив явище дзвінкості / глухості в консонантизмі української мови, визначив межі поширення асимілятивних процесів за участю голосу для дзвінких і глухих приголосних у різних позиціях [2]. Механізм звукоутворення при асимілятивних процесах в усному мовленні, а також новий підхід до класифікації явища асиміляції приголосних в українській мові за артикуляційно-акустичними ознаками представлено в наших працях [4; 5; 6; 7].

В усному літературному мовленні виявлено чимало випадків подвійних, а то й потрійних фонетичних взаємовпливів, накладання фонетичних явищ, появи однієї комбінаторної зміни внаслідок іншої, що добре ілюструють сучасні орфоепічні словники (1; 2). Проте в українському мовознавстві відсутні спеціальні праці з ґрунтовним аналізом складних випадків комбінаторних змін у потоці мовлення, а цього матеріалу бракує фонетистам-практикам, викладачам та ін. **Актуальність теми дослідження** й зумовлена інтересом науковців-теоретиків та філологів-практиків до вивчення цих важливих проблем. Тому **мета нашої статті** – описати випадки накладання фонетичних явищ в українській мові, засвідчені сучасними лексикографічними працями відповідного типу (1; 2) та мовленнєвою практикою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комбінування фонетичних явищ можна типологізувати за такими двома ознаками: 1) за кількістю фонетичних взаємовпливів та 2) за причиново-наслідковим характером (одна комбінаторна зміна спричинює іншу: акомодация – асиміляцію, спрощення приголосних – їхнє подовження тощо).

За першою класифікаційною ознакою виявлені в сучасному мовленні фонетичні комбінування умовно диференціюємо на подвійні (коли одне фонетичне явище спричинює появу іншого) та потрійні комбінування (при яких відбувається ланцюжок впливів: одне явище сприяє появі іншого, а в результаті виникає ще одна звукова зміна).

Подвійні комбінування фонетичних явищ, які передбачають вияв однієї комбінаторної зміни в результаті іншої, схематично можна представити так: 1) акомодация → асиміляція; 2) асиміляція → консонантне подовження; 3) консонантне спрощення → асиміляція; 4) консонантне спрощення → подовження приголосних тощо.

Випадків, коли акомодация спричинює асимілятивну зміну, зокрема асиміляцію за палатальністю, в українському мовленні небагато. В основному перед пом'якшеними губними можуть уподібнюватися за м'якістю, хоч і непослідовно, передньоязикові [з], [с], [в], [ц]. Так, у словах *свято*, *цвіт*, *дзвякнути*, *спів*, *сміх*, *сміття*, *цвірінькати*, *світанок* та деяких інших асиміляцію за палатальністю засвідчено як у живому мовленні, так і в лексикографічних дослідженнях: /с'вато/ – [с'в+ато], /цвіт/ – [ц'в+ім], /в'вакнути/ –

[**v**'*в+акнути*], /*спів*/ – [с'п+i8], /*смiх*/ – [с'м+iх], /*смiм'т'а*/ – [с'м+i'т':a] (тут і далі м'якість приголосних позначаємо – ' , а пом'якшення – +). Проте в більшості випадків слововживання цей тип уподібнення в сучасних орфоепічних словниках не підтверджено, як-от: [*зм+i'йа*], [*с'п+iл'i*], [*асп+i'рин*], [*асп+i'рант*], [*бе"з'в+iр'йа*], [*'безм+iр*], [*сп+iр*], [*с'п+iл'но*] тощо.

Доцільно згадати міркування М. Ф. Наконечного щодо відсутності палаталізації звуків у мовленнєвому потоці. По-перше, [д], [т], [з], [с], [**v**] перед губними з наступним [i] не пом'якшуються в тих випадках, коли цей [i] походить з [o] та чергується з ним у сучасній українській мові, наприклад: *двір* – *двору*, *твір* – *твору* тощо. Друге зауваження М. Ф. Наконечного пояснює відсутність асиміляційного пом'якшення кінцевого префіксів **від-**, **під-**, **над-**, **перед-**, **без-**, **роз-**, **з-**, **об-** перед наступним м'яким чи напівпом'якшеним приголосним кореня: [*в+iд'в+iдати*], [*над'б+iгти*], [*роз'в+iдати*]. Щоправда, дослідник не завжди послідовний, оскільки згадує випадки м'якої вимови приголосних у цих префіксах: *віддячити* – /*віддЗa'чити*/ – [*в+i'дЗ:ачи'ти*], *відділ* – /*віддЗіл*/ – [*'в+iдЗ:іл*], *відтягти* – /*відтЗaг'ти*/ – [*в+iдЗтЗaг'ти*] [3, с. 207–208]. Сучасні ж орфоепічні словники засвідчують явище асиміляції за палатальністю у словах типу: *відтісняти*, *відтінений*, *відтіля* (1, с. 111; 2, с. 228).

Відзначимо, що передньоязикові приголосні [р], [ж], [ч], [ш], [ц], задньоязикові [г], [к], [х], глотковий [ґ], губні [б], [п], [в], [м], [ф] асиміляційного впливу за м'якістю не сприймають і в позиції перед м'яким чи пом'якшеним приголосним залишаються твердими, наприклад: [*зрЗіст*], [*дрЗі'мати*], [*'зустрЗіч*], [*з'рЗізати*], [*'мотрЗа*], [*'устрЗі*]), [*укрЗі'пнути*], [*'к'в+iтка*], [*'клЗітка*], [*'клЗатва*], [*флЗірт*], [*шп+iнгa'лет*], [*'шурх+iт*], [*'йач'м+iнЗ*], [*крЗі'пак*], [*мат'в+i*]), [*дрЗіжц+i*], [*шче"дрЗі8ка*] тощо.

Взаємодію фонетичних явищ якісного характеру (акомодації) та кількісного плану (подовження приголосних) представляє невелика кількість іменників середнього роду на -**я**, кінцевим приголосним основи яких є /**ж**/, /**ч**/, /**ш**/, як-от: *роздоріжжя* – /*роздо'рЗіжжа*/ – [*роздо'рЗіж+:a*] (фонемосполучення /**жжа**/ виявляється у звуковому варіанті [**ж+:a**]), *клоччя* – /*к'лочча*/ – [*к'лоч+:a*], *гілляччя* – /*г'іл'л'ачча*/ – [*г+i'л':ач+:a*] (буквосполучення **ччя** співвідносне з фонемосполученням /**чча**/, що реалізується комбінаторним варіантом [**ч+:a**]), *затишишя* – /*за'тишиша*/ – [*за'тиши+:a*], *піддашишя* – /*п'i'ддашиша*/ – [*п+i'д:аш+:a*] (звукосполучення [**ш+:a**] є комбінаторним варіантом фонемосполучення /**шша**/) тощо.

Найбільшу кількість випадків, коли одне фонетичне явище спричинює появу іншого, становлять слова з фонетичним подовженням, що виникло в результаті повної асимілятивної зміни чистого типу, зокрема:

1) асиміляції за дзвінкістю, що відбувається в сполученні приголосних “глухий + дзвінкий” у числівнику *п’ятдесят* (*/п’ятде/c’ат/* – [*п’яд:е^u/с’ат*]) і спільнокореневих словах типу: *п’ятдесятип’ятиріччя*, *п’ятдесятиліття*, *п’ятдесятирічний* тощо;

2) асиміляції за глухістю, яка охоплює сполучення приголосних “дзвінкий + глухий” і реалізується комбінаторним варіантом – подовженим глухим [с:], наприклад: *зсеред* – */з/серед/* – [*с:ер^uд*], *зсихання* – */зси/хан’н’а/* – [*с:и^{el}хан’:а*], *зсутулений* – */зсу/тулений/* – [*с:у/туле^uни*)], *зсохнутися* – */з/сохнутис’а/* – [*с:охнутис’а*];

3) асиміляції за місцем творення, при якій, по-перше, зубний [с] разом із наступним піднебінно-зубним [ш] утворюють при вимові подовжений піднебінно-зубний [ш:] (*допаши* – */до/паши/* – [*до/паш:и*], *заріши* – */зар’іши/* – [*зар’иш:и*]) і, по-друге, зубний [з] перед піднебінно-зубним [ж] зазнає повної асиміляційної зміни – [ж:] (*з житом* – */з/житом/* – [*ж:итом*], *без жнив* – */безж’нив/* – [*бе^uж’:ниδ*], *розжувати* – */розжу/вати/* – [*рож:у/вати*]).

Фонетичне подовження може бути наслідком і повного уподібнення змішаного типу, зокрема:

1) асиміляції за способом творення, що передбачає взаємодію зімкненого [т] й африкати [ц] і перетворення їх у подовжену африкату [ц:], наприклад: *похватцем* – */похвацием/* – [*п’охвац:ем*], *коритце* – */коритце/* – [*коритц:е*];

2) асиміляції за місцем творення і палатальністю, яка охоплює: а) реалізацію фонемосполучення /чц’/ у комбінаторну зміну [ц’:], у якій взаємодіють твердий піднебінно-зубний [ч] та м’який зубний [ц’], як-от: *випічці* – */випічці’і/* – [*вип+іц’:і*], *булочці* – */булочці’і/* – [*булоц’:і*], *дивачці* – */ди/вачці’і/* – [*ди/вац’:і*], *лисичці* – */ли/сичці’і/* – [*ли^{el}сиц’:і*]; б) зміну /шс’/ → [с’:], при якій виявлено вплив м’якого зубного [с’] на попередній твердий піднебінно-зубний [ш]: *вагаєшся* – */ва/гайеш’а/* – [*ва/гае^uс’:а*], *погодишся* – */по/годишся/* – [*по/годи^eс’:а*], *сторонишся* – */сторониш’а/* – [*сторони^eс’:а*], *надієшся* – */на/д’ійеш’а/* – [*на/д’ійе^uс’:а*], *дивуєшся* – */ди/вуйеш’а/* – [*ди^{el}вуйе^uс’:а*] тощо;

3) асиміляції за місцем і способом творення, коли зубний зімкнений [т] разом із наступною піднебінно-зубною африкатою [ч] реалізується подовженою піднебінно-зубною (за місцем творення) африкатою (за способом творення) [ч:], наприклад: *заробітчанин* – */заробітчанин/* – [*зароб+іч:ани^eн*], *дотчу* – */дотчу/* – [*дотч:у*], *сітчастий* – */сітчастий/* – [*с’іч:асти*]);

4) асиміляції за способом творення і палатальністю, яка охоплює випадки реалізації фонемосполучення /тц’/ комбінаторною зміною [ц’:] (взаємодіють твердий зімкнений [т] і м’яка африката [ц’]), як-от: *акробатці* – */акробатці’і/* – [*акробац’:і*], *брюнетці* – */бр’унетці’і/* – [*бр’унец’:і*], *десятиці* – */де/c’атиці’і/* – [*де^uс’ац’:і*];

5) асиміляції за глухістю і палатальністю, що передбачає реалізацію /зс'/ у [с':] (подовження приголосних спричиняють звуки – твердий дзвінкий [з] та м'який глухий [с']), наприклад: *зсістися* – /з'с'істися/ – [с':істис'а], *зсілий* – /з'с'ілий/ – [с':іли], *з сіном* – /з'с'іном/ – [с':іном], *з сіллю* – /з'с'іл'л'у/ – [с':іл':у], *з сім'єю* – /зс'ім'йейу/ – [с':ім'йейу] тощо;

б) асиміляції за дзвінкістю і твердістю, властивої звукосполученню “глухий м'який + дзвінкий твердий”, як-от: *п'ять десятків* – /п'ят'дес'атків/ – [п'йад':e^uс'атк+iɔ] ([т'д] → [д'д] → [д':]).

Асимілятивні процеси в мовленні, проте, самі можуть виникати в результаті консонантного спрощення. Причиново-наслідкові відношення між явищами кількісного характеру (спрощення в групі приголосних) та якісного (уподібнення приголосних) репрезентують такі три різновиди: 1) консонантне спрощення → асиміляція за палатальністю, 2) консонантне спрощення → асиміляція за дзвінкістю, 3) консонантне спрощення → асиміляція за місцем творення.

У низці слів, за законом милозвучності української мови, у звукосполученнях [стц'], [нтц'], [здц'] під час вимови випали [т] та [д], поряд стали звуки [сц'], [нц'], [зц']; потім м'який [ц'] уподібнив за палатальністю попередні тверді [с], [н], [з]. Наприклад: *гітаристці* – /гіта'ристц'і/ – [ɣ+itɑ'pɪs'ɨ'ɨ]; *шахістці* – /шɑ'xɪstɨ'ɨ/ – [шɑ'x+ɪs'ɨ'ɨ], *юристці* – /йу'pɪstɨ'ɨ/ – [йу'pɪs'ɨ'ɨ] ([стц'] → [сц']); *курсантці* – /кур'сантц'і/ – [кур'сан'ɨ'ɨ]; *офіціантці* – /оф'іц'іантц'і/ – [оф+іц'іан'ɨ'ɨ] ([нтц'] → [н'ц']); *поїзди* – /по'йізц'і/ – [по'йіз'ɨ'ɨ] ([здц'] → [зц']). У числівнику *шістдесят* і похідних від нього *шістдесятиліття*, *шістдесятилітній* спрощення [т] у звукосполучі [стд] спричинило уподібнення за дзвінкістю [стд] → [сд] → [зд]: /шістдес'ат/ – [ш+ізде^uс'ат], /шістдес'атил'ім'т'а/ – [ш+ізде^uс'атил'ім':а], /шістдес'атил'ітн'ій/ – [ш+ізде^uс'атил'ітн'і]). Консонантне спрощення є причиною уподібнення за місцем творення в слові *невістчин* (/не'вістчин/ – [не^uв+ішчи^eн]), оскільки внаслідок випадання [т] піднебінно-зубний [ч] впливає на зубний [с] і змінює його на піднебінно-зубний [ш].

Крім того, у результаті спрощення в групах приголосних може виникати й інше фонетичне явище – консонантне подовження, як-от: *шістсот* – /шіст'сот/ – [ш+i'c:ot]. У цьому слові фонемосполучення /стс/ реалізується комбінаторним виявом – подовженим звуком [с:] ([стс] → [сс] → [с:]).

Складним випадком комбінаторних змін у системі українського консонантизму можна вважати ланцюжкові уподібнення трьох приголосних, що стоять поряд: третій приголосний асимілює другий, другий уподібнює перший за однаковими чи й різними

артикуляційно-акустичними ознаками. Виявлено подвійну регресивну асиміляцію за місцем творення і палатальністю в дієслові наказового способу *не морщся* – /не^лморшч'а/ – [не^лморс'ц'с'а], у якому відбувся такий ланцюг асимілятивних змін: м'який зубний [с'] уподібнює попередній твердий піднебінно-зубний [ч] до м'якого зубного [ц'], який у свою чергу вплинув на твердий піднебінно-зубний [ш] і змінив його на м'який зубний [с'] (/шчс'/ → [с'ц'с']).

У прикметниках на **-ськ(ий)**, утворених від іменників із твірною основою на [-нд] (наприклад, *ісландський* від *Ісландія*, *голландський* від *Голландія*, *гренландський* від *Гренландія* тощо), М. І. Погрібний вбачає подвійне регресивне уподібнення /ндс'/ → [н^лс'], при якому третій із суміжних приголосних звук [с'] асимілює попередній [д] за способом творення і палатальністю, а проасимільований [н^л] у свою чергу уподібнює попередній звук [н] за палатальністю. Наприклад: [іслан'в'с'ки], [голан'в'с'ки], [гре^лнлан'в'с'ки] (1, с. 255, 141, 148). В “Орфоепічному словнику української мови” 2001–2003 рр. виявлено розбіжності в представленні асимілятивних змін у словах такого типу. Пор.: [іслан'в'с'ки^л] (лише асиміляція за способом творення і палатальністю), [голан'в'ки] (африкатизація двох суміжних [д] і [с']), [гре^лнлан'в'с'ки] (тут представлено дві асимілятивні зміни – асиміляцію за способом творення і палатальністю; асиміляцію за палатальністю) (2, I, с. 619, 324, 340).

Цікавим є випадок асимілятивних змін за дзвінкістю у слові *ексгумація* (від лат. *humus* – земля): дзвінкий [г] одночасно впливає на глухі [с] та [к], асимілюючи їх до парних дзвінких [з] та [':]: /ексгумац'ія/ – [e'згумац'ія]; у власних назвах *Імексбанк*, *Правексбанк* дзвінкий [б] уподібнює попередні [с] і [к] до відповідних [з] та [':]: /імексбанк/ – [іме'збанк], /п'равексбанк/ – [п'раве^л'збанк].

“Орфоепічний словник” М. І. Погрібного констатує ланцюжок змін у слові *підспівувач* (/підспівувач/ – [n+iвс'н+iєувач]): акомодация [дсп+i] → асиміляція за палатальністю [дс'п+i] → асиміляція за способом творення [вс'п+i]. На кінцевому етапі ланцюжка змін щільний [с'] впливає на попередній зімкнений [д] й перетворює його на африкату [в].

В. В. Бондаренко звертає увагу на зміни в слові *солдатський* [сол'дац'ки]. Окрім регресивної асиміляції [тс'] → [ц'с'], у слові, як вважає дослідниця, відбувається прогресивна за напрямком зміни асиміляція [ц'с'] → [ц'ц'], а потім стягнення [ц'ц'] до [ц'] (1, с. 201). Мовна практика та довідкова література засвідчують такі зміни в низці слів: *карпатський* [кар'пац'ки] (1, с. 263), *кельтський* [кел'ц'ки] (1, с. 267), *рекрутський* [ре^лк'руц'ки] (1, с. 489) тощо. Вважаємо, що в ланцюжку змін [тс'] → [ц'с'] → [ц'ц'] →

[ц'] почергово представлено уподібнення за способом творення і палатальністю (м'який щілинний [с'] асимілює попередній твердий щілинний [т] до м'якої африкати [ц']), новоутворений звук [ц'] впливає на наступний [с'] за способом творення, а звукосполучення [ц'ц'] зазнає консонантного стягнення, спричинюючи появу [ц'].

Важко вибудувати ланцюг змін у словах *хутчій* [ху^ч+i]), *хутчіш* [ху^ч+iш] (1, с. 601). Ймовірно, асиміляція за місцем і способом творення (йдеться про вплив піднебінно-зубної африкати [ч] на зубний зімкнений [т]) зумовила появу фонетичного подовження, а подовжений звук [ч:] під впливом голосного [і] палаталізувався внаслідок явища акомодатії. Так виник комбінаторний варіант [ч':]: [тчі] → [ч:і] → [ч':і].

Як **висновок**, зазначимо, що наше мовлення – живий ланцюг звуків, які в результаті коартикуляції змінюють свої якісні та кількісні характеристики. Взаємовпливи суміжних звуків ще недостатньо вивчені й описані, тому в подальших наукових студіях зупинимося на висвітленні інших випадків комбінування фонетичних явищ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко В. В. Зміни звуків у мовному потоці / В. В. Бондаренко // Сучасна українська літературна мова : Лексикологія. Фонетика : підручник / А. К. Мойсієнко, О. В. Бас-Кононенко, В. В. Бондаренко та ін. – К. : Знання, 2010. – 270 с.
2. Брахнов В. М. Явище асиміляції в консонантизмі української мови / В. М. Брахнов. – К. : Наукова думка, 1970. – 103 с.
3. Наконечний М. Ф. Фонетика / М. Ф. Наконечний // Сучасна українська літературна мова / [за ред. Л. А. Булаховського]. – К. : Рад. школа, 1951. – Т. 1. – С. 127–229.
4. Савченко І. С. Загальна типологічна характеристика консонантної асиміляції в українській мові / І. С. Савченко // Мовознавчий вісник : зб. наук. пр. / МОН України ; Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2009. – Вип. 9. – С. 62–68.
5. Савченко І. С. Змішані типи консонантної асиміляції за артикуляційно-акустичними ознаками / І. С. Савченко // Мовознавчий вісник : зб. наук. пр. / МОН України ; Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2007. – Вип. 5. – С. 41–49.
6. Савченко І. С. Чисті типи консонантної асиміляції за артикуляційно-акустичними ознаками / І. С. Савченко // Мовознавчий вісник : зб. наук. пр. / МОН України ; Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2008. – Вип. 6. – С. 136–147.
7. Савченко І. С. Явище консонантної асиміляції в українській мові : посібн. / І. С. Савченко. – Черкаси : ЧНУ, 2012. – 102 с.
8. Тоцька Н. І. Сучасна українська літературна мова. Фонетика, фонологія, орфоєпія, графіка, орфографія / Н. І. Тоцька. – К. : Наук. думка, 1981. – 183 с.

ДЖЕРЕЛА

1. Орфоепічний словник / [укл. М. І. Погрібний]. – К. : Рад. школа, 1984. – 629 с.
2. Орфоепічний словник української мови : у 2-х т. / [уклад. : М. М. Пешак, В. М. Русанівський, Н. М. Сологуб та ін.] ; за ред. : М. М. Пешак, В. М. Русанівського. – К. : Довіра, 2001. – Т. 1. – 955 с. ; 2003. – Т. 2. – 978 с.

Одержано редакцією 07. 02. 2013 р.

Прийнято до публікації 14. 02. 2013 р.

Ірина Савченко

Сложные случаи комбинаторных изменений согласных в речевом потоке

В статье изложены сложные случаи комбинирования фонетических явлений в речи, определена природа наложения звуковых единиц в их произношении, описан причинно-следственный характер звуковых взаимовлияний. Установлено, что вследствие коартикуляции смежные звуки изменяют свои качественные и количественные характеристики, поэтому одно

фонетическое явление вызывает другое: аккомодация порождает ассимиляцию, ассимилятивное изменение – консонантное удлинение или стяжение, упрощение в группах согласных – ассимилятивные процессы или удлинение согласных и т. д. Констатируем также сложные случаи удвоенных уподоблений или утроенных взаимовлияний: аккомодация – ассимиляция – ассимиляция, ассимиляция – ассимиляция – консонантное стяжение и т. п. Проанализированы отдельные случаи расхождений в современных орфоэпических словарях фонетического воспроизводства слов со сложными случаями комбинаторных изменений в потоке речи.

Ключевые слова: фонетическое явление, звуковые варианты, комбинаторные изменения, комбинирование фонетических явлений, удвоенное комбинирование звуков, утроенное комбинирование звуков, аккомодация, ассимиляция, чистые типы ассимиляции, смешанные типы ассимиляции, полная ассимиляция, консонантное удлинение, консонантное упрощение, стяжение согласных, коартикуляция, причинно-следственные отношения.

Iryna Savchenko

Complex combinatory consonant changes in speech

The article deals with complex cases of combinatory phonetic phenomena in speech, determines the nature of blending sound units in pronunciation. It also describes the cause-and-consequence nature of sounds co-influence. It was discovered that as a result of articulating the adjacent sounds, they change their qualitative and quantitative characteristics, and as a result, one phonetic phenomenon may cause another: accommodation generates assimilation, assimilative change causes consonantal lengthening or tightening, simplification in groups of consonants can cause assimilative processes or lengthening of consonants, and so on. The article describes complex cases of double assimilation and triple co-influences: accommodation – assimilation – assimilation, assimilation – assimilation – consonantal contraction etc. Separate cases of discrepancy in modern orthoepic dictionaries of phonetic rendering of words with complex cases of combinatory changes in speech are analyzed.

Key words: phonetic phenomenon, sound options, combinatory change, arranging of phonetic phenomena, double combination of sounds, triple combination of sounds, accommodation, assimilation, clear assimilation types, mixed assimilation types, complete assimilation, consonantal lengthening, consonantal simplification, contraction of consonants, co-articulation, cause-and-consequence relationship.